

KOMUNIKACJA NAUCZYCIELA/SPECJALISTY Z RODZICEM A FAZY AKCEPTACJI PRZEZ RODZICA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI SWOJEGO DZIECKA

Akceptacja niepełnosprawności dziecka – etapy

Rodzice niepełnosprawnych dzieci przechodzą kolejne fazy emocjonalne związane z sytuacją, w jakiej się znaleźli – sytuacją trudną, nieprzewidywaną, zaskakującą. Bardzo ważne jest, aby nie zatrzymać się na którejś z pośrednich faz, w których dominują mechanizmy obronne lub rozpacz. Tak kształtuje się droga rodziców niepełnosprawnych dzieci do etapu konstruktywnego przystosowania się do swojej sytuacji (niestety nie wszystkich).

Okres szoku, wstrząsu

Okres następujący bezpośrednio po tym, jak rodzice dowiadują się, że ich dziecko jest niepełnosprawne, uświadamiają sobie, że nie będzie się rozwijać prawidłowo. Okres ten nazywany jest w literaturze okresem szoku, okresem krytycznym, okresem wstrząsu emocjonalnego. Wiadomość o niepełnosprawności dziecka jest ogromnym wstrząsem psychicznym. Dominują tu silne, skrajne negatywne emocje i uczucia.

Sposób komunikacji zalecany specjalistom/nauczycielom – krótko, zwięźle, rzeczowo, w oparciu o dane specjalistyczne, z ogromną postawą empatii, wyczucia i delikatnością. Czasem konieczne jest wsparcie specjalistycznej opieki rodzica lub całej rodziny. Warto wspomnieć o możliwości różnorodnych form pomocy, np. o grupach wsparcia dla rodziców dzieci niepełnosprawnych.

Okres kryzysu emocjonalnego

Po okresie szoku, charakteryzującym się dominacją bardzo silnych i negatywnych przeżyć, następuje okres kryzysu emocjonalnego, nazywany także często okresem rozpaczki lub depresji. Rodzice nadal przeżywają silne negatywne emocje, nie godzą się z sytuacją, jaka ich spotkała, jednak emocje nie są już tak burzliwe. Mogą postrzegać swoją sytuację jako beznadziejną, czują się przygnębieni, zrozpaczeni i bezradni. Mają poczucie zawodu i niespełnionych nadziei, spowodowane rozbieżnością między wymarzoną, a rzeczywistym obrazem dziecka. W przeżyciach rodziców dominują: poczucie klęski życiowej, poczucie osamotnienia, skrzywdzenia przez los i beznadziejności. Często pojawia się poczucie winy, które może wynikać z przekonania, że to z ich powodu dziecko jest niepełnosprawne i nic nie mogą dla niego zrobić. W tym okresie rodzice zazwyczaj bardzo pesymistycznie oceniają przeszłość dziecka. Neurotyczne przeżywanie problemów własnych i problemów rodziny może wywoływać agresję w ich wzajemnych stosunkach oraz bunt i wrogość wobec

otaczającego świata. Klótnie, do których dochodzi między rodzicami, dodatkowo pogłębiają dezorganizację w funkcjonowaniu rodziny.

Sposób komunikacji zalecany – jest już tu miejsce na przedstawianie szczegółowych perspektyw związanych z przyszłym funkcjonowaniem dziecka oraz różnorodnymi formami oddziaływań terapeutycznych dla poprawienia komfortu i możliwości pełni życia mimo niepełnosprawności. Miejsce na wzmacnianie pozytywnego obrazu przyszłości dziecka oraz pokazywanie kierunków i możliwości oddziaływań wobec dziecka ze strony rodziców, terapeutów, szkoły, społeczeństwa.

Okres pozornego przystosowania się

Kolejnym okresem w przeżyciach rodziców wychowujących niepełnosprawne dziecko jest okres pozornego przystosowania się do rzeczywistości. Jego dominującą cechą jest podejmowanie przez rodziców nieracjonalnych prób przystosowania się do sytuacji, w jakiej się znaleźli.

Nie mogąc się nadal pogodzić z faktem, że ich dziecko jest niepełnosprawne, stosują różne mechanizmy obronne, np. nie przyjmują do wiadomości choroby dziecka i wytwarzają jego nierealny obraz, który dominuje nad rzeczywistością.

Sposób komunikacji zalecany – wyraźne przedstawianie tylko tych form oddziaływań, które są poparte wiedzą specjalistyczną, ugruntowaną i sprawdzoną. Nakierowywanie na racjonalne możliwości oddziaływań i form opieki nad niepełnosprawną osobą.

Okres konstruktywnego przystosowania się

Następny jest okres konstruktywnego przystosowania się do sytuacji. Jego istotą jest przeżywanie problemu, „czy i jak można dziecku pomagać”. Zaczynają się zastanawiać nad tym, jakie są realne przyczyny niepełnosprawności dziecka, jaki jest wpływ niepełnosprawności na jego rozwój psychiczny oraz na rodziców i rodzinę, jak należy postępować z dzieckiem, jaka będzie jego przyszłość. Mówiąc ogólnie: rodzice podejmują próbę racjonalnego rozpatrzenia sytuacji, w której się znaleźli. Nadal przeżywają stresy i problemy emocjonalne, ale nie są one związane z pytaniem: „dlaczego my i nasze dziecko?”, ale z pytaniem: „jak pomóc dziecku i jak zorganizować dalsze życie własne i rodziny?”. Rodzice zaczynają stosować różne zabiegi wychowawcze i rehabilitacyjne w stosunku do dziecka i zaczynają ze sobą współpracować. Życie i funkcjonowanie rodziny zaczyna się organizować wokół wspólnego celu – niesienia pomocy dziecku. W przeżyciach rodziców zaczynają dominować uczucia pozytywne.

Komunikacja w tym okresie nie stanowi trudności bowiem obie strony dialogu czyli rodzic/e oraz specjaliści skupieni są na celach terapeutycznych, formach pomocy dziecku i jego

rodzinie. Dialog jest konkretny, rzeczowy, obie strony mają wspólny cel – realne dobro dziecka niepełnosprawnego.

Zawsze, bez względu na okres, w którym nasz rozmówca się znajduje, zalecam postawę empatii, wyczucia i oparcia w specjalistycznej wiedzy, którą dysponuje nauczyciel/specjalista.

Przedstawione okresy w przeżyciach rodziców dzieci niepełnosprawnych są ujęciem modelowym. W przypadku konkretnych rodzin mogą one trwać dłużej lub krócej i mogą być mniej lub bardziej intensywne. Często bywa również tak, że rodzice nie dochodzą w swych przeżyciach do okresu konstruktywnego przystosowania się. Mogą oni trwać w rozpacz i poczuciu beznadziejności lub też mogą u nich dominować mechanizmy obronne, które z czasem ustępują miejsca przekonaniu, że nic już nie da się zrobić. Jedynie ci rodzice, którzy osiągają ostatni z opisanych wyżej etapów, potrafią wyjść z kręgu przeżyć paraliżujących ich funkcjonowanie i naprawdę pomóc swemu dziecku.

Artykuł powstał na bazie WDN przeprowadzonego dla nauczycieli Szkoły Podstawowej ZET w dn.14.11.2018 r.

Katarzyna Kowalska
psycholog szkolny

Bibliografia:

„Niepełnosprawność – Edukacja – Dorosłość” Joanna Belzyt (wydawnictwo Impuls, Kraków 2012).